

Urszula Słyk

ORCID: 0000-0002-2778-9051

Uniwersytet Śląski w Katowicach

Zabawa i taniec w pracy z dziećmi w wieku wczesnoszkolnym z wykorzystaniem zestawu edukacyjnego „Tuputan”

Play and Dance in Early Childhood Education with the Use
of the “Tuputan” Educational Set

STRESZCZENIE

Zabawa, taniec i ruch są nieodłącznym elementem życia każdego dziecka. Wielość różnorodnych form aktywności korzystnie wpływa na jego rozwój umiejętności intelektualnych i społecznych. Współcześnie nauczyciel poszukuje takich metod nauczania, które będą dla dzieci/uczniów atrakcyjne i jednocześnie efektywne w przyswajaniu przez nich wiedzy. W niniejszym artykule przedstawiono opis badań ukazujących opinie nauczycieli i uczniów w zakresie wykorzystania innowacyjnego środka dydaktycznego, jakim jest mata dywanowa „Tuputan”. Zaprezentowano przykłady aktywności uczniów w procesie nauczania/ uczenia się podczas zajęć zintegrowanych i muzycznych.

SUMMARY

Play, dancing and movement are an inseparable element of children's life. A variety of the child's activity forms has a good influence on the development of their social and intellectual skills. Nowadays, a teacher searches for such teaching methods that would be both attractive and effective in the students' assimilation of knowledge. This article shows the description of the research presenting teachers' and students' opinions on the use of an innovative educational carpet called “Tuputan”. The examples of students' activities in the process of teaching/learning during early childhood and music classes are presented as well.

SŁOWA KLUCZOWE

edukacja wczesnoszkolna, zabawa, taniec, innowacja, dywan „Tuputan”

KEY WORDS

early school education, fun, dancing, innovation, “Tuputan” carpet

Wprowadzenie

Edukacja najmłodszych dzieci we współczesnej szkole podstawowej staje się ogromnym wyzwaniem dla nauczyciela. Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom rodziców, dzieci, a także środowiska lokalnego, nauczyciel realizując podstawę programową nauczania zintegrowanego, poszukuje również nowych, nietypowych rozwiązań edukacyjnych. W obecnych czasach koniecznością jest podnoszenie efektów pracy dydaktycznej i wychowawczej w szkole podstawowej, a szczególnie wśród najmłodszych uczniów, które umożliwią im naukę poprzez twórczą i aktywną formę zabaw.

Innowacyjny środek dydaktyczny, jakim jest zestaw edukacyjny „Tuputan”, zapewnia wielokierunkową stymulację i wspomaga prawidłowy rozwój dziecka i jego edukację. W pełni zaspokaja naturalną potrzebę ruchu i sprzyja wszechstronnemu rozwojowi dziecka. Kreatywne i twórcze zabawy, na „specjalnym” dywanie przyczyniają się do usprawniania funkcji poznawczych, intelektualnych, emocjonalnych i fizycznych.

Zabawa i taniec w pracy z dzieckiem w nauczaniu początkowym

Dzieci w wieku szkolnym, a szczególnie w klasie pierwszej, uczą się głównie poprzez zabawę. Taka forma przyswajania wiedzy powinna najczęściej towarzyszyć dziecku podczas zajęć zintegrowanych. Zabawa w naturalny sposób umożliwia dziecku zaspokajanie jego podstawowych potrzeb rozwoju, m.in. potrzeby ruchu, radości, twórczego doświadczania i ekspresji przeżyć, zaspokajania ciekawości, kontaktów społecznych czy doskonalenia samodzielności. Na znaczenie zabawy dziecka w kształceniu muzycznym poprzez ruch, taniec, improwizację zwracał uwagę Carl Orff. Nawiązując do elementów systemu Orffa, Maria Przychodzińska wypowiedziała się: „zabawa, jak prymitywna sztuka prapoczątków jest synkretyczna, składa się na nią ruch – gest – taniec – muzyka (śpiew, gra na instrumentach) oraz słowo. Tak bawią się dzieci na wszystkich kontynentach, gdyż czynią to spontanicznie i taką ich skłonność do muzyki

trzeba wykorzystać¹. A zatem, nauka w szkole powinna odbywać się także w formie spontanicznej zabawy, która w atrakcyjnym przekazie łączy ze sobą taniec, muzykę i śpiew. Edukacja muzyczna sprzyja wszechstronnemu rozwojowi ucznia. Dzięki zabawie doskonalą się procesy poznawcze dzieci w zakresie: percepcji, uwagi, pamięci czy myślenia. Uczniowie w wieku 6–7 lat wykazują szczególne zainteresowanie wszystkim, co dzieje się dookoła. Chętnie angażują się w atrakcyjne i nierzadko spontaniczne dla nich zabawy, które z pewnością przyczyniają się do samodzielności, odpowiedzialności czy też szybkiego przyswajania wiedzy na przykład o otaczającym je świecie.

Wśród różnych zabaw muzycznych dla dzieci, istotną rolę pełnią zabawy rytmiczne, inscenizowane zabawy ze śpiewem czy zabawy taneczne. Każda z nich pełni określoną funkcję, która przyczynia się do rozwijania zdolności muzycznych dzieci. Już małe dziecko potrafi reagować ruchem na wszelkie odgłosy dochodzące z otoczenia, m.in. nasłuchuje, uśmiecha się, okazuje zainteresowanie, poszukuje źródła dźwięku, podejmuje próby naśladowania głosem albo ruchem ciała, np. porusza się zgodnie z rytmem (skacze, tupie, klaszcze, kłaska itp.). Dla dziecka do doskonała zabawa, która kształtuje umiejętność naśladowania, wczuwania się w rytm. W czasie zabaw rytmicznych uczniowie doskonalą pamięć, uwagę, spostrzegawczość.

Inną ulubioną przez dzieci formą zabaw w przedszkolu i w szkole są zabawy ze śpiewem. W tego typu zabawach dzieci mają możliwość, co też chętnie czynią, pochwalić się śpiewem solowym. Jedne eksponują swoją odwagę i pewność siebie, inne znowu pokonują własną nieśmiałość i lęk przed wystąpieniem. Wspólne zabawy łączą wszystkie dzieci w tańcu i piosence. Wpływają korzystnie na ich harmonijny rozwój społeczny, emocjonalny i kulturalny.

Istotną rolę w prawidłowym rozwoju dziecka, w początkowym etapie jego nauki w szkole, może odgrywać taniec. Zabawy taneczne przygotowują dzieci do nauki tańców. Doskonalenie poszczególnych elementów tańca, kroków czy figur, sprzyja m.in. wyrobieniu płynności i estetyki ruchu, umiejętności zagospodarowania przestrzeni czy integrowaniu się grupy. Istotnym elementem tańca jest odpowiedni strój, jak i również rekwizyt w postaci np. wianka, szarfy, chusty lub czapki. Taniec, jako wyraz spontanicznej ekspresji dziecka, zmniejsza napięcie psychiczne i fizyczne, a więc likwiduje źródła frustracji, jest sposobem na wyrażanie i przekazywanie emocji, działa odprężająco, wprowadza w dobry nastrój i samopoczucie, wywołuje radość. Rozwija umiejętności praktyczne pod względem manualnym, interpersonalnym czy też orientacyjno-przestrzennym.

¹ M. Przychodzińska, *Wychowanie Muzyczne – idee, treści, kierunki rozwoju*, Warszawa 1989. s. 123.

Tak więc taniec może być traktowany jako zabawa, a zabawa jako nauka w formie tańca.

Taniec jest doskonałym relaksem, masażem partii mięśniowych, działającym kojąco na sferę fizyczną i psychiczną. W tańcu następuje uaktywnienie, rozładowanie nadmiaru energii i agresji, która pojawia się niespodziewanie w różnych okolicznościach. Taniec stymuluje i reguluje procesy fizjologiczne oraz rozwija motoryczność. Jest doskonałym treningiem w zakresie wyrażania ekspresji ciała, emocji i umysłu. Efektem wdrażania tańców w proces edukacji dzieci od najmłodszych lat jest przede wszystkim poprawa ogólnej kondycji fizycznej dziecka, usprawnienie motoryki, stymulacja mięśni i stawów, rozwój percepcji wzrokowej i słuchowej, rozwój wyobraźni i spostrzegawczości, wdrażanie do estetyki wyglądu podczas występów, przełamanie barier komunikacyjnych, ćwiczenie umiejętności szybkiego reagowania na sygnały słowne i dźwiękowe, nabywanie zdolności empatii i tolerancji.

Naturalną radość dzieciom przynoszą tańce integracyjne², które, jak sama nazwa wskazuje, łączą i jednoczą tych, którzy je wykonują. Z racji tego, że taniec zawiera stosunkowo proste układy, wszyscy mogą się go szybko nauczyć. Podczas tańca cała grupa ożywia się i integruje, zaspokaja poczucie więzi i wspólnoty. Rozładowuje w ten sposób napiętą atmosferę, a animacje za pomocą ruchu mogą ukazać klimat grupy w nowym świetle. Tańce integracyjne umożliwiają poznawanie kulturowości i ludowości wybranych krajów Unii Europejskiej. Wśród tańców wyróżniamy tańce tradycyjne, np. regionalne, narodowe, często oparte na melodiach ludowych, tańce towarzyskie oraz tańce współczesne, stwarzające możliwość improwizowania. Ze względu na szeroki walor estetyczny, taniec wykorzystywany jest w edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej. Umiejętne zaprezentowanie się dziecka/ucznia w tańcu podnosi jego poczucie własnej wartości, dodaje pewności siebie, chęci działania, zbliża do siebie ludzi. Taniec korzystnie wpływa m.in. na wyćwiczenie koncentracji uwagi, słuchu czy wyobraźni, co też pozwala na zdobywanie umiejętności zagospodarowania muzyki ruchem w czasie i przestrzeni. Podczas wspólnych zabaw i tańców między dziećmi tworzą się bliższe kontakty koleżeńskie i wzmacniają więzi. Muzyka i taniec rozwijają wyobraźnię. Są dobrym sposobem na relaks ciała i umysłu. Choreograficzne tańce z różnych stron świata z pewnością wpływają na integrację grupy klasowej. Tańce integracyjne, oprócz walorów kształcząco-wychowawczych, uczą współpracy i odpowiedzialności za siebie i innych. Harmonizują duszę z ciałem i zachęcają do aktywności.

² Tańce integracyjne, <http://www.edukacja.edux.pl/p-10186-tance-integracyjne.php> [dostęp: 30.05.2013].

Ruch jako środek ekspresji i potrzeba aktywności dziecka w edukacji wczesnoszkolnej

Prawidłowy rozwój fizyczny i psychiczny dziecka zależy od zaspokajania jego naturalnej potrzeby ruchu. Jest uniwersalnym środkiem wyrażania ekspresji i potrzebą spontanicznej aktywności. Romualda Ławrowska podkreśla, że: „zajęcia muzyczno-ruchowe korzystnie wpływają na rozwój mowy, myślenia, zapamiętywania, porównywania, analizowania czy uogólniania. Zajęcia te przyczyniają się do ogólnego rozwoju fizycznego, zapobiegają wadom postawy oraz je korygują. Kształtują świadomy ruch, oddech, ćwiczą koncentrację uwagi i orientację w przestrzeni oraz szybką reakcję na określone polecenia”³.

Ruch pomaga dziecku wyrazić siebie, kontrolować własne myśli, a tym samym przedstawić to, czego samo do końca nie potrafi wyrazić słowami. Każda forma ruchu zaplanowana podczas zajęć muzycznych daje radość, poczucie sukcesu, rozbudza wrażliwość i zainteresowanie muzyką. Uczy właściwego reagowania na rytm, tempo, dynamikę, barwę czy nastrój. Ruch realizować można poprzez: inscenizowanie treści piosenek (dzieci łatwiej zapamiętują ucząc się nowej piosenki), ćwiczenia inhibicyjno-icytacyjne, które wyrażają poziom reakcji, pobudzenia i hamowania dzieci na sygnały dźwiękowe, improwizację ruchową do słuchanego utworu muzycznego, ilustrowanie ruchem postaci, zjawisk, wydarzeń, programu utworu, wyrażanie ruchem wartości rytmicznych, interpretowanie ruchem budowy formalnej utworów⁴. Warto w tym miejscu nawiązać do systemów edukacji Emila Jaques-Dalcroze’a i Carla Orffa, które stanowią fundament i wzorzec dla współczesnego nauczania i wychowania muzycznego. Jaques-Dalcroze był pierwszym pedagogiem, który zwrócił uwagę na możliwości dydaktyczne, wychowawcze i artystyczne zajęć muzyczno-ruchowych. Istotą metody Dalcroze’a w początkowym etapie kształcenia muzycznego dzieci są ćwiczenia oparte na rytmie i ruchu. Ruch połączony z muzyką, czyli taniec, stanowi istotny czynnik rozwoju estetycznego i fizycznego oraz relaksu. Orff natomiast cenił sobie rozwój ekspresji, improwizację, rytm. Jego metoda opiera się na wykorzystywaniu możliwości wokalnych i instrumentalnych, która łączy w sobie: ruch, taniec, improwizację na materiale słowa, ruchu, dźwięku⁵. Ruch w systemie Orffa, jak opisuje M. Przychodzińska, „nie ma ustalonych kanonów: umownych gestów, figur. Ma charakter kreatywny – rodzi się

³ Ł. Ławrowska, *Muzyka i ruch*, Warszawa 1988, s. 9.

⁴ A. Szałek, *Koncepcja Carla Orffa w kreatywnych działaniach muzycznych ucznia*, „Wychowanie Muzyczne w Szkole” 2008, nr 3, s. 23.

⁵ M. Przychodzińska, *Wychowanie muzyczne – idee, treści, kierunki rozwoju*, Warszawa 1989, s. 121.

spontanicznie w trakcie zabawy lub realizacji zadań kształcących ekspresję artystyczną⁶. Podczas zabaw twórczych ruch jest spontaniczny, swobodny, odzwierciedla wewnętrzne nastroje dziecka, wyobraźnię, jest odbiciem wydarzeń z najbliższego środowiska. Początkowo ogranicza się do prostych elementów, takich jak: chód, bieg, podskoki, obroty, z czasem staje się bogatszy i zawiera improwizowane sekwencje podstawowych ruchów.

Środkiem sprzyjającym twórczej, ruchowej ekspresji dziecka jest innowacyjna metoda neuroedukacji małego dziecka z wykorzystaniem zestawu edukacyjnego „Tuputan”. Autorką metody „Tuputan” jest Mariola Stryja (pedagog, nauczyciel rytmiki, autorka piosenek, zabaw integracyjnych oraz bajek muzycznych dla dzieci). Swoją nowatorską metodę opracowała na podstawie własnych doświadczeń zdobytych podczas wieloletniej pracy z dziećmi. „Zasadniczym celem tej metody jest nie tylko precyzyjna nauka tańca, czy przygotowanie okazjonalne dzieci do występu, ale również możliwość prowadzenia różnorodnych zabaw ruchowych z dziećmi w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym, a także z dziećmi niepełnosprawnymi⁷”. Na temat przydatności dywanu i wykorzystania metody „Tuputan” wypowiedziały się nauczycielki wychowania przedszkolnego, autorka M. Stryja i Magdalena Ziółkowska, które były gościem „Dzień Dobry TVN”⁸.

Do prowadzenia zajęć metodą „Tuputana” wykorzystuje się dywan edukacyjny o wymiarach 4x4 m, z odpowiednio wyznaczonymi liniami, które pełnią funkcję „nawigacji” tańca. Podczas zabaw metodą „Tuputana” dzieci doskonalą precyzję ruchów, przestrzegają reguł bezpiecznej zabawy, rozwijają wyobraźnię ruchową i koordynację wzrokowo-słuchową, rozumieją i prawidłowo wykonują polecenia. Dywan może mieć nieograniczone zastosowanie w każdej edukacji. Może służyć np. w edukacji matematycznej, do wspólnych zabaw dzieci, gdy rozpoznają i nazywają figury geometryczne, przeliczają w zakresie 1–8 (lub większym) oraz nazywają i utrwalają podstawowe kolory (żółty, zielony, niebieski, czerwony)⁹. W edukacji polonistycznej, wykorzystując ruch na dywanie, można ułatwić dzieciom naukę dzielenia wyrazów na głoski, sylaby. Jest pomocny również w nauce języka angielskiego. Zestaw Edukacyjny „Tuputan” pozwala na zastosowanie w praktyce zaleceń dotyczących pracy z dziećmi

⁶ Tamże, s. 124.

⁷ Przedszkole nr 10 w Poznaniu, Innowacja pedagogiczna „Tuputan”, <http://www.pr9.pl/news,pl,309.html> [dostęp: 27.01.2019].

⁸ M. Ziółkowska i M. Stryja, wywiad w TVN z 6.02.2015, <https://dziendobry.tvn.pl/a/tuputan--dywan-ktory-uczy-dzieci-tanczyc-> [dostęp: 10.01.2019].

⁹ Metoda „Tuputan”, <http://tuputan.pl/metoda/> [dostęp: 08.06.2015].

(w przedziale wiekowym 1–8 lat), a wynikających z najnowszych badań nad neurodydaktyką – nauka przez ruch oraz doświadczenie¹⁰.

Wykorzystując dywan „Tuputan”, można realizować wiele zagadnień zawartych w podstawie programowej wychowania przedszkolnego, jak również nauczania zintegrowanego w szkole. Wszystko zależy od kreatywności i inwencji twórczej nauczycieli, którzy mogą nie tylko uczyć dzieci tańca, lecz także organizować zabawy ruchowe i dydaktyczne łączące elementy edukacji matematycznej, społecznej, technicznej, przyrodniczej, a nawet języka obcego. Możemy zaproponować naszym wychowankom dywanowe zabawy z liczbami, wędrówki wyobraźni na dywanie, pląsy, zabawy wspierające rozwój społeczno-emocjonalny, gry planszowe, w której dzieci są elementami lub żywymi pionkami. W skład zestawu edukacyjnego „Tuputan”, oprócz wspomnianego dywanu, wchodzi płyta DVD zawierająca przykłady i instruktaż do nauki dwudziestu tańców, ich wersje instrumentalne oraz pomysły na przeprowadzenie zabaw. Do zestawu dołączony jest przewodnik metodyczny dla nauczyciela wraz ze scenariuszami zajęć¹¹. Z pewnością zawarte w scenariuszach pomysły nie ograniczają aktywności nauczycieli, lecz inspirują do poszukiwania twórczych i kreatywnych działań.

Szkic metodologiczny badań własnych

W roku szkolnym 2014/2015 w Szkole Podstawowej nr 3 w Zespole Szkół Mistrzostwa Sportowego w Jastrzębiu-Zdroju odbyło się szkolenie nauczycieli wychowania przedszkolnego i edukacji wczesnoszkolnej. Szkolenie i warsztaty muzyczne na temat innowacyjnego obszaru metodycznego w formie tańców i zabaw edukacyjnych z wykorzystaniem dywanu „Tuputan” prowadziła Magdalena Ziółkowska, nauczycielka rytmiki i kształcenia słuchu w Szkole Muzycznej w Gliwicach, instruktorka Grupy Edukacyjno-Szkoleniowej „Sokrates”. Zaproszeni nauczyciele, głównie z Jastrzębia-Zdroju i okolic, uczestniczyli w szkoleniu, które odbyło się w dwóch częściach: pierwsza – teoretyczna – w formie prezentacji najważniejszych założeń projektu oraz nagrań DVD, przedstawiających przykładowe tańce i zabawy ruchowe dzieci. Druga część miała wymiar praktyczny – były to warsztaty na dywanie „Tuputanie”. Nauczyciele z dużym zaangażowaniem podejmowali się aktywności zabawowej i tanecznej, co sprzyjało integrowaniu się. Zabawnym sytuacjom towarzyszyła radość na sali, co oznaczało, że innowacyjny środek w postaci dywanu spełniał

¹⁰ Zestaw „Tuputan”, <http://www.grupasokrates.pl/tuputan/> [dostęp: 18.08.2015].

¹¹ I. Pietrucha, *Zabawy z Tuputanem*, „Przedszkolne ABC” 2015, nr 5, s. 26.

swoje zadanie. Przykładowe zabawy, tańce i gry zachęcały nauczycieli do tworzenia własnych pomysłów.

Bezpośrednio po przeprowadzonym szkoleniu, w sali gimnastycznej, uczestnicy wypełnili kwestionariusz wywiadu, który składał się z dziewięciu pytań otwartych i półotwartych. W badaniu wzięło udział 24 nauczycieli o statusie zawodowym: nauczyciele kontraktowi (30%), nauczyciele mianowani (30%) i nauczyciele dyplomowani (40%). Najliczniejszą grupę tworzyli nauczyciele o specjalności edukacja wczesnoszkolna (54%). Nauczyciele o dwóch specjalnościach edukacja wczesnoszkolna i wychowanie przedszkolne stanowili 25% uczestników. W nielicznej grupie znaleźli się nauczyciele zawodowi tylko w zakresie wychowania przedszkolnego (3%), wychowania fizycznego (6%), nauczycieli muzyki (12%). Staż pracy respondentów w zawodzie nauczyciela to granica od 5 do 32 lat pracy, przy czym największą grupę respondentów stanowili nauczyciele z 24-letnim stażem pracy. Przebadani nauczyciele posiadają dodatkowe kwalifikacje do nauczania drugiego przedmiotu o specjalnościach, takich jak: matematyka, przyroda, informatyka, j. angielski, muzyka, plastyka, zajęcia artystyczne, edukacja przez ruch, oligofrenopedagogika, terapia pedagogiczna, logopeda, pedagog, instruktor rekreacji ruchowej, terapeuta zajęciowy, udzielanie pomocy psychologicznej w zakresie zaburzeń zachowania dzieci i młodzieży.

Uczestnicy szkolenia wyrazili swoją opinię na temat stopnia zainteresowania i przydatności wykorzystania innowacyjnej metody w codziennej pracy z dzieckiem/ucznikiem. Problem główny niniejszego opracowania zawiera się w pytaniu: *Czy i w jakim stopniu zajęcia warsztatowe dla nauczycieli edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej metodą „Tuputan”, przyczyniają się do wzrostu zainteresowania innowacyjną metodą nauczania dzieci?* Problem szczegółowy ujęto w pytaniu: *Czy i w jakim stopniu zabawa i taniec z wykorzystaniem zestawu edukacyjnego „Tuputan” jest atrakcyjną formą aktywności ruchowej dla dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym uczniów kl. I, II i III?*

W badaniach odwołano się do metod i technik badań pedagogicznych Mieczysława Łobockiego¹². Przyjęto metodę obserwacji bezpośredniej i metodę sondażu za pomocą ankiety anonimowej. W tym celu przygotowano dziewięć pytań kwestionariuszowych z prośbą o pisemne odpowiedzi. W badaniach zastosowano również technikę sondażu z użyciem wywiadu zbiorowego z uczniami oraz metodę dialogową w formie rozmowy telefonicznej. Badania sondażowe przeprowadzono w roku szkolnym 2014/2015 na terenie Zespołu Szkół Mistrzostwa Sportowego w Szkole Podstawowej nr 3 w Jastrzębiu-Zdroju.

¹² M. Łobocki, *Metody i techniki badań pedagogicznych*, Kraków 2011, s. 45, 247, 275.

Respondenci przyznali, że nauczanie metodą „Tuputan” jest dla dzieci i uczniów atrakcyjną formą ruchowej aktywności, ponieważ: wprowadza różnorodność i wielozadaniowość pracy na kilku płaszczyznach, rozwija wiele umiejętności, pobudza wiele zmysłów poprzez gry i zabawy, zajęcia na dywanie są ciekawe dla dzieci, kolory dywanu przyciągają uwagę i zachęcają do zabaw ruchowych z wykorzystaniem muzyki, co też znacznie ułatwia m.in. naukę tańców, ciekawej choreografii czy zabaw tematycznych, dywan ułatwia wprowadzenie, w sposób atrakcyjny, nowych tematów, można tworzyć i wprowadzać ciekawe pomysły łącząc różne edukacje, można włączyć rodziców do wspólnej zabawy.

Nauczyciele ujawnili, że dywan chętnie wykorzystają jako środek dydaktyczny, gdy będzie ułożony w miejscu ogólnodostępnym, np. sali gimnastycznej; dywan będzie miał zastosowanie podczas codziennych zabaw taneczno-ruchowych, jeżeli nauczyciel będzie miał dostęp do niego i materiały metodyczne; chętnie będzie wykorzystywany podczas przygotowań i występów imprez okolicznościowych, zajęć dydaktycznych, w czasie przerw lub do codziennych zabaw ruchowych, a także podczas zajęć muzycznych, koła tanecznego i wychowania fizycznego. Jeden nauczyciel wyraził opinię, że w jego placówce brakuje miejsca – sali na umieszczenie dywanu w taki sposób, aby spełniał swoje zadanie i był wykorzystywany zgodnie z przeznaczeniem.

Nauczyciele uznali, że dominującą formą aktywności w pracy z dziećmi na dywanie „Tuputan” będzie: taniec (83%) (improvizacje ruchowe do piosenek, tańce narodowe) improvizacje ruchowe do utworów muzycznych (62%), zajęcia dydaktyczne (58%), ćwiczenia gimnastyczne (54%), zabawy twórcze (33%), inne: inscenizacje teatralne, miniatury muzyczne, koło taneczne. Wśród wymienionych form aktywności w opinii nauczycieli warte zastosowania są m. in.: taniec/układ do piosenek, tańce narodowe (79%), improvizacje ruchowe do utworów muzycznych (54%), zajęcia dydaktyczne (54%), zabawy twórcze (41%), ćwiczenia gimnastyczne (33%)

Przebadani nauczyciele bardzo wysoko ocenili możliwości środka dydaktycznego w postaci maty-dywanu i zgodnie stwierdzili, że wykorzystanie metody „Tuputan” w codziennej pracy z dzieckiem umożliwia prowadzenie ciekawych lekcji; daje nieograniczone możliwości nauczycielowi i uczniom; można robić bardzo wiele rzeczy z różnych edukacji (muzyczna, techniczna, matematyczna itp.); jest przydatna i atrakcyjna; bardzo pomocna w edukacji tanecznej ułatwia naukę m.in. tańców narodowych; urozmaica lekcje muzyki; bardzo pomocna w zakresie poznawania wartości rytmicznych nut, zabaw tanecznych, aktywnego słuchania muzyki; daje wiele nowych możliwości z wykorzystaniem zabaw; ułatwia przygotowanie programów artystycznych i przeprowadzenie ćwiczeń i prób, a także przyczynia się do usprawnienia funkcji poznawczych

i ruchowo-przestrzennych (np. kierunki). Zajęcia na dywanie „Tuputan” sprawiają dzieciom radość i zachęcają do różnorodnej aktywności.

W oparciu o przeprowadzoną obserwację wnioskuję, iż zajęcia na dywanie należą do jednych z ulubionych zajęć ruchowych i tanecznych, co sprzyja zaangażowaniu się i integracji grupy. Podczas aktywności ruchowej na dywanie dzieciom, najczęściej w formie grupowej, towarzyszą dobra zabawa, radość, śmiech, chwila skupienia, ciekawość, zainteresowanie, kreatywność podczas wspólnego tworzenia wymyślonych przez siebie gier i zabaw. Dzięki ekspresji ruchowej i zaangażowaniu emocjonalnemu dzieci łatwiej zapamiętują np. poszczególne elementy tańców czy zabaw. Zdobywają i utrwalają zdobytą wiedzę i umiejętności.

Taniec i ruch do muzyki na dywanie „Tuputan” w znacznym stopniu, w naturalnych warunkach, umożliwia dzieciom właściwe zagospodarowanie czasoprzestrzeni podczas ćwiczeń muzyczno-ruchowych i tanecznych. Praca na dywanie m.in. wyznacza dzieciom pewien obszar aktywności, który zmusza do jego pełnego wykorzystania i przestrzegania reguł bezpieczeństwa podczas zabaw. Wyznaczone linie ułatwiają prawidłowe ustawienie się, dzieci rozumieją i właściwie reagują na polecenia. Zabawy na dywanie stymulują spostrzegawczość i rozwijają wyobraźnię, umożliwiają dzieciom orientację ruchu w przestrzeni, dzięki temu dzieci łatwiej zapamiętują odległości między sobą.

Nauczyciele wysoko ocenili wartość prowadzonych warsztatów „Tuputan” oraz przydatności zaproponowanych materiałów metodycznych¹³. Byli zgodni co do tego, że warsztaty były bardzo interesujące, pełne pomysłów, twórcze i wartościowe. Podczas doskonale przeprowadzonych warsztatów towarzyszyła miła atmosfera i wysoki poziom prowadzącej instruktorki, praktykującej tę metodę na co dzień. Konkretne wskazówki były oparte właśnie na doświadczeniu zawodowym nauczycielek. Materiały metodyczne okazały się przydatne i bardzo dobrze opracowane. Można było nagrywać prezentowane warsztaty, które inspirowały do własnej kreatywnej aktywności artystycznej.

W formie wywiadu telefonicznego przeprowadzono rozmowę z Tomaszem Zalewskim, synem Marioli Stryi, autorki przybliżonej metody pracy z dziećmi. Pytania dotyczyły m.in. tego, kiedy i gdzie odbyły się pierwsze zajęcia dla nauczycieli z wykorzystaniem dywanu „Tuputan”? Ilu uczestników i z jakich placówek najczęściej zapoznawało się z tą metodą? Czy jest znana zagranicą? Jakie jest zainteresowanie wśród nauczycieli szkolnych/ przedszkolnych poznaniem tej metody pracy? Czy ktoś już prowadził badania na temat zastosowania

¹³ M. Stryja, *Tuputan-dywan edukacyjny*: zestaw płyt CD i DVD, przewodnik metodyczny ze scenariuszami zajęć, Książeczka – Niezbędnik Nauczyciela w wersji angielskiej zestaw płyt, <http://tuputan.pl/oferta/209-2/> [dostęp: 13.01.2019].

dywanu? Jaką opinię wyrażali nauczyciele po przeszkoleniu na temat jego funkcjonalności?

Na podstawie przeprowadzonego wywiadu telefonicznego uzyskano następujące informacje: „pierwsze zajęcia pilotażowe dla nauczycieli odbyły się w 2013 r. w Gliwicach, ale projekt mający ułatwić naukę najmłodszym dzieciom i pracę nauczycielom powstawał już rok wcześniej. Z tą metodą zapoznało się już kilkadziesiąt placówek. Zawarliśmy kilkanaście umów z placówkami przedszkoli, szkół podstawowych, szkół tańca, szkół muzycznych, uczelni wyższych we wszystkich województwach w Polsce. Informacja o zastosowaniu dywanu, innowacyjnego środka dydaktycznego, dotarła do wielu krajów europejskich, m.in. Czech, Słowacji, Węgier, Niemiec. Dywan jest opatentowany na terenie całej Unii Europejskiej. Zainteresowanie jest bardzo duże. W ciągu tygodnia otrzymujemy kilkadziesiąt telefonów na jego temat. Badania nad praktycznym zastosowaniem i realizacji swojego pomysłu prowadziła autorka metody, Mariola Stryja. Wyniki badań nie były nigdzie udostępniane. Najczęstsza opinia to taka, że bardzo ułatwia pracę z dziećmi podczas każdych zajęć lekcyjnych. Jedyna negatywna opinia dotyczyła tego, że to tylko «zwykły dywan», ale to już zależy od indywidualnego punktu widzenia i wyobraźni nauczyciela, który wraz z uczniami odda się twórczej aktywności”.

Na temat zabaw muzyczno-ruchowych na dywanie „Tuputan” w roku szkolnym 2014/2015 w Szkole Podstawowej nr 3 w ZSMS w Jastrzębiu-Zdroju przeprowadzono wywiad z 17 uczniami (8 dziewczynek i 9 chłopców) w wieku 6–7 lat, z klasy pierwszej. Wywiad przeprowadził nauczyciel bezpośrednio po zajęciach. Uczniowie wyrazili swoją opinię dotyczącą odczuć i reakcji podczas zabaw muzyczno-ruchowych na dywanie. Radość z zaproponowanych zabaw wyraziło 11 uczniów (6 dz. i 5 chł.), zadowolenie 5 uczniów (2 dz. i 3 chł.). Na pytanie, czy polecenia wydawane przez nauczyciela prowadzącego były dla nich zrozumiałe, a zadania łatwe do wykonania, i wiedzieli, co i jak mają wykonać, 14 uczniów (7 dz. i 7 chł.) udzieliło twierdzącej odpowiedzi, 3 uczniów (1 dz. i 2 chł.) czasami nie wiedziało. Wszyscy uczniowie (8 dz. i 9 chł.) zgodnie stwierdzili, że dywan znacznie ułatwia poruszanie się podczas tańca, oraz ułatwia przemieszczanie się w różnych kierunkach, dywan ułatwiał poznawanie stron: prawej, lewej, wyznaczał właściwy kierunek lub miejsce docelowe, uczniowie wiedzieli, jaką pozycję mają zająć.

Do najbardziej atrakcyjnych form aktywności ruchowej uczniów należą: zabawy proponowane przez nauczyciela (47%), swobodne zabawy wymyślone przez dzieci (47%), ćwiczenia gimnastyczne (41%), zabawy i tańce z rekwizytami (35%), nauka tańca (17%). Uzyskane wyniki wskazują, że uczniowie w znacznym stopniu preferują formę zabawy niż doskonalenie pewnych umiejętności, np. tańca.

Zakończenie

Dziecko lubi bawić się i w takiej formie najchętniej przyswaja wiedzę. Zabawa i taniec stymulują m.in. rozwój pamięci, uwagi, spostrzegawczości dziecka. Muzykowanie w formie zabawy sprzyja integracji i funkcjonowaniu jednostki w grupie rówieśniczej. Wychowawcy dostrzegają walory kształcące i wychowawcze innowacyjnej metody „Tuputan” jako nowoczesnej metody nauczania. Deklarują chęć korzystania w codziennej pracy z metod aktywizujących z wykorzystaniem m.in. dywanu, który umożliwia uczniom i nauczycielom wspólne poszukiwanie ciekawych i twórczych zabaw edukacyjnych w nauczaniu początkowym.

Bibliografia

Kisiel M., *Muzyka w zintegrowanej edukacji wczesnoszkolnej. Studium metodyczno-badawcze*, Wyd. UŚ, Katowice 2005.

Kisiel M., red., *Edukacyjne inspiracje dziecięcego przeżywania, doświadczania i poznawania muzyki*, Wyd. WSB, Dąbrowa Górnicza 2008.

Ławrowska R., *Muzyka i ruch*, WSiP, Warszawa 1988.

Łobocki M., *Metody i techniki badań pedagogicznych*, Wyd. „Impuls”, Kraków 2011.

Pietrucha I., *Zabawy z Tuputanem*, „Przedszkolne ABC” 2015, nr 5.

Przychodzińska M., *Wychowanie Muzyczne – idee, treści, kierunki rozwoju*. WSiP, Warszawa 1989.

Stryja M., *Tuputan-dywan edukacyjny: zestaw płyt CD i DVD, przewodnik metodyczny ze scenariuszami zajęć*, Książeczka – Niezbędnik Nauczyciela w wersji angielskiej.

Szałek A., *Koncepcja Carla Orffa w kreatywnych działaniach muzycznych ucznia*, „Wychowanie Muzyczne w Szkole” 2008, nr 3.

Trześniowski R., *Gry i zabawy ruchowe*, Wyd. „Sport i Turystyka”, Warszawa 1989.

Netografia

<http://tuputan.pl/oferta/209-2/>, [dostęp: 13.01.2019].

<http://www.pr9.pl/news,pl,309.html> [dostęp: 27.01.2019].

<http://www.grupasokrates.pl/tuputan/> [dostęp: 18.08.2015].

<https://dziendobry.tvn.pl/a/tuputan--dywan-ktory-uczy-dzieci-tanczyc-> [dostęp: 10.01.2019].

Aneks

Materiał zdjęciowy dokumentujący przykładowe zabawy muzyczno-ruchowe uczniów KL. I – III, z wykorzystaniem zestawu edukacyjnego „Tuputan”

„Dzień Matki” – aktywne słuchanie muzyki do utworu P. Czajkowskiego „Taniec pastuszków” z suity „Dziadek do orzechów” w wykonaniu uczniów klasy I, Szkoła Podstawowa nr 3, ZSMS, Jastrzębie-Zdrój 2016 r.

„Dzień Matki” – aktywne słuchanie muzyki do utworu C. Saint-Saënsa – „Akwarium” w wykonaniu uczniów klasy I i ich rodziców, Szkoła Podstawowa nr 3, ZSMS, Jastrzębie-Zdrój 2016 r.

„Dzień Babci i Dzień Dziadka” – pokaz tańca – polonez, kl. I, Szkoła Podstawowa nr 3, ZSMS, Jastrzębie-Zdrój 2015 r.

„Dzień Babci i Dzień Dziadka” – śpiewanie piosenki pt. „Dylu, dylu w country stylu”, kl. I, Szkoła Podstawowa nr 3, ZSMS, Jastrzębie-Zdrój, 2015 r.

Tworzenie ilustracji dźwiękowych do wierszy o wiosnie w wykonaniu uczniów kl. III, Szkoła Podstawowa nr 3, ZSMS, Jastrzębie-Zdrój 2018 r.

Improwizacja ruchowa do piosenki pt. „Cztery żywioły” w wykonaniu uczniów kl. III, Szkoła Podstawowa nr 3, ZSMS, Jastrzębie-Zdrój, 2018 r.